

Η ΜΟΥΣΑ ΤΗΣ ΑΝΑΦΗΣ: ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

Αυτό το ενημερωτικό δελτίο συνοψίζει τις πληροφορίες που συνέλεξε ο Piergiorgio Pere, στο πλαίσιο του Phenomenon 3, για το άγαλμα της Ανάφης που βρίσκεται στο Μουσείο Ερμιτάζ.

L. Davydova, M. Kenna, Ερμιτάζ, Αγία Πετρούπολη, 2009.

Άκουσα πρώτη φορά για τη *Μούσα της Ανάφης* το 2015 χάρη στην αλληλογραφία που είχα με την καθηγήτρια Margaret Kenna σχετικά με τα διάφορα αρχαιολογικά ευρήματα της Ανάφης. Όταν αντίκρυσα πρώτη φορά την επίπλαστη ομορφιά της στεκόταν πίσω από την Margaret και την δόκτωρα Liudmila Davydova, την επιμελήτρια του τμήματος αγαλμάτων, σε μια φωτογραφία του 2009 από το Μουσείο Ερμιτάζ της Αγίας Πετρούπολης, όπου εκτίθεται μέχρι και σήμερα. Κατά τη διάρκεια των

προετοιμασιών για το Phenomenon 3, βυθισμένος στην διαδικτυακή μου έρευνα για την Ανάφη στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Γαλλίας και στα Εθνικά Αρχεία της Γαλλίας στο Σαιντ Ντενί, διάφορες ενδείξεις με οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι επρόκειτο για μια περίπλοκη ιστορία, η οποία πιθανότατα να έχει μείνει ημιτελής.

Δεν είναι μια μούσα, όπως αρχικά είχαν υποθέσει οι Γάλλοι αρχαιολόγοι, όταν την πρωτοείδαν, και οι οποίοι λανθασμένα ισχυρίστηκαν ότι πρόκειται για άγαλμα της κλασσικής περιόδου και της έδωσαν το παραπλανητικό προσωνύμιο Μούσα της Σαντορίνης. Πράγματι, φαίνεται να αποτελεί επικήδειο άγαλμα, μια ικέτιδα, ένα αναθηματικό άγαλμα ή μια ιέρεια. Έχει ύψος 1,617 εκ., ενώ το κεφάλι και ο λαιμός της έχουν λαξευτεί ξεχωριστά. Αν και βρίσκεται σε εξαιρετική κατάσταση, τα χέρια της έχουν υποστεί ζημιές. Όπως αναφέρει ένας σχολιαστής «η διόγκωση της μίας σιαγόνας μαρτυρά, χωρίς βέβαια να είναι τόσο έντονη ώστε να αφαιρεί από την ομορφιά της φιγούρας, ένα είδος μακάβριας στοργής που προκάλεσε προφανώς την ανάγκη για τη δημιουργία ενός όρκου¹».

Αλλά ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή:

Η *Μούσα της Ανάφης* ήρθε στο φως το 1823. Την ανακάλυψαν οι ντόπιοι σε ένα χωράφι «κοντά στο λιμάνι στη νότια πλευρά, στο δρόμο προς την Παναγία, την Παναγία την Μαλαμιότητα, όπως την ονομάζουν²», όπως μας αποκαλύπτει ο Alby στην αλληλογραφία του. Τα νέα για την ανακάλυψή της ταξίδεψαν πολύ γρήγορα μέχρι τη Σαντορίνη και παρακίνησαν τον ερασιτέχνη αρχαιολόγο Guillaume d'Alby να σπεύσει στην Ανάφη για να αγοράσει το άγαλμα για ένα «μεγάλο ποσό» που παραμένει απροσδιόριστο³. Ο d'Alby ήταν μισός Έλληνας

¹ De quelques antiquités rapportées de Grèce par M. François Lenormant, σελ. 22, Gazette des Beaux-Arts, 1866, Παρίσι.

² Inscriptions Insularum Maris Aegaei, σελ. 62, Fasciculus III, 1893, Βερολίνο.

³ L'illustration universelle, Vol XLII, σελ. 262, 1863, Παρίσι.

μισός Γάλλος, απόγονος μια οικογένειας από τη Γαλλία που κυβερνούσε κάποιες περιοχές του Αιγαίου στο παρελθόν, και πρόξενος της Γαλλίας στη Σαντορίνη.

Ο d'Alby πήρε το άγαλμα πίσω στην οικία του στη Σαντορίνη με το οποίο ανέπτυξε με τα χρόνια έναν ιδιαίτερο δεσμό. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας 1830, εξέθετε το άγαλμα με περηφάνια στους επιφανείς ταξιδιώτες που τον επισκέπτονταν. Ένας από αυτούς ήταν και ο Γάλλος πρέσβης στην Ελλάδα ο οποίος βρήκε το άγαλμα ιδιαίτερα εντυπωσιακό και ο οποίος, φήμες λένε, ότι έφερε εμπιστευτικά στην Σαντορίνη τον σπουδαίο Γάλλο αρχαιολόγο και κρατικό λειτουργό Raoul-Rochette για να αξιολογήσει το άγαλμα ως πιθανή υποψηφιότητα για τη συλλογή του Λούβρου. Σε μια ένθερμη επιστολή του προς τον Γάλλο Υπουργό Παιδείας το 1838 ο Raoul-Rochette έταξε κατηγορηματικά ότι θα φέρει το άγαλμα στο Λούβρο. Η επιστολή αυτή είναι τόσο αξιοσημείωτη που προτιμώ να σας παραθέσω κάποια μεταφρασμένα αποσπάσματα παρά μια σύνοψη.

Πορτραίτο του αρχαιολόγου Raoul-Rochette, του Luigi Calamatta, 1853.

“Αξιότιμε κύριε Υπουργέ,

[...] ο πρέσβης μας στην Αθήνα, ένας από τους πρώτους που έχουν δει και εκτιμήσει το άγαλμα, με εμπιστεύτηκε ορίζοντάς μου την αποστολή να το εξετάσω προσεκτικά, καθώς πιστεύει ότι το άγαλμα μπορεί να μπει στη συλλογή του Λούβρου. [...]

Όσον αφορά στο στυλ του, το άγαλμα ανήκει σε μια αμιγώς Ελληνική σχολή, πιθανότητα της εποχής του Λυσίππου και του Σκόπα. Πρόκειται σίγουρα για ένα από τα πιο επιδέξια τεχνικά και γεμάτα χάρη σμιλεμένα αγάλματα με ντραπαρίσματα της αρχαίας Ελλάδας και για να συνοψίσω τις σκέψεις μου σε δυο γραμμές, πρόκειται για ένα έργο, αν όχι της ίδιας σειράς, τουλάχιστον της ίδιας τάξης με τη δική μας Αφροδίτη της Μήλου που βρέθηκε σε ένα κοντινό νησί. Εσείς, κύριε Υπουργέ, θα κρίνετε την αξία αυτού του αγάλματος, [...] κάθε περιγραφή που επιχειρήσα να κάνω είναι ανεπαρκής [...].

Πρέπει κανείς να δει το έργο με τα ίδια του τα μάτια για να εκτιμήσει όλα όσα προσφέρει αυτό το άγαλμα με την καθαρότητα και την πρωτοτυπία του ελληνικού στυλ που το χαρακτηρίζει. [...] Για μένα είναι η μικρή αδερφή της δικής μας Αφροδίτης της Μήλου. [...]

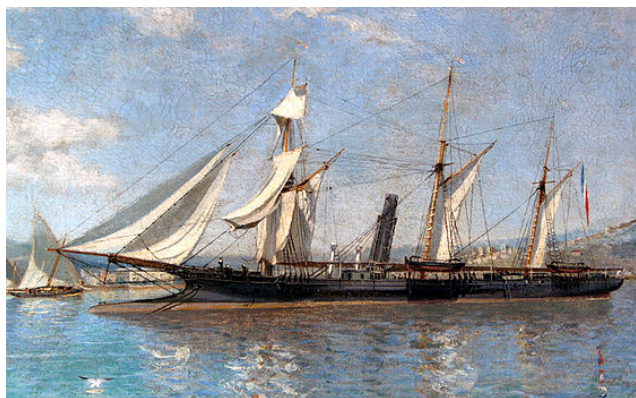
Ο ιδιοκτήτης του αγάλματος, ο κύριος Alby, Γάλλος υπήκοος και πρόξενος της Γαλλίας, πιστεύει ότι πρέπει να κρατήσει αυτό το μνημείο για τη χώρα που υπηρετεί και εκπροσωπεί. [...] Η απόκτησή του λοιπόν τώρα εξαρτάται μονάχα από την απόφαση της Γαλλικής κυβέρνησης και αν δεν κάνω λάθος οι οικονομική προσφορά του πρόξενού μας είναι τόσο μικρή και τίμια που δεν θα μπορούσαμε να την αρνηθούμε. [...]

Το μόνο που χρειαζόμαστε είναι να πάρουμε άδεια από την ελληνική κυβέρνηση που αδιαμφισβήτητα θα πονέσει πολύ να δει ένα έργο τέτοιας αξίας να φεύγει από τη χώρα. Αλλά παρόλο που κάποιος μπορεί να

συμφωνεί με τα αυστηρά μέτρα που εισήγαγε ο βασιλιάς Όθων για να σταματήσει την παράνομη εξαγωγή και αγοραπωλησία των αρχαίων ελληνικών μνημείων – την πατρογονική κληρονομιά και περηφάνια της σύγχρονης Ελλάδας – στην περίπτωση αυτή πρέπει να ληφθούν υπόψη συγκεκριμένα πράγματα υπέρ της Γαλλίας. [...]

Αν μου επιτρέπεται να πω, η Γαλλία που έχει ρίξει τόσο αίμα και χρήμα στον ελληνικό αγώνα για απελευθέρωση και αυτό χωρίς κανένα αντάλλαγμα, και πιστεύω χωρίς να έχει επί της ουσίας λάβει κανένα αντάλλαγμα, αξίζει να της επιτραπεί να πάρει κάτι. Ένα άγαλμα λοιπόν που ανήκει σε έναν Γάλλο που ζει στην Ελλάδα μπορεί να πάει στη Γαλλία χωρίς να ζημιώνεται καθόλου η Ελλάδα. [...]

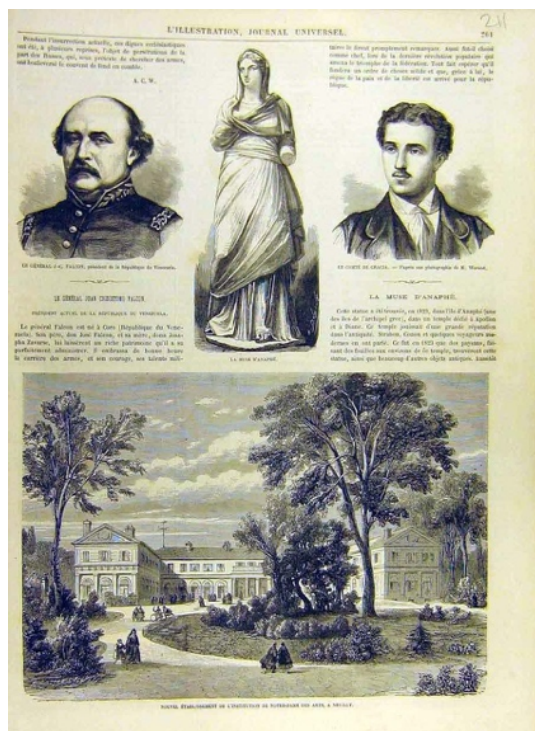
Η Γαλλία που είναι ήδη τόσο περήφανη που κατέχει την Αφροδίτη της Μήλου θα γίνει ακόμα πιο περήφανη βλέποντας τη Μούσα της Σαντορίνης να τοποθετείται δίπλα της. Κι εσείς, Κύριε, θα μπορέσετε να χειροκροτήσετε τον εαυτό σας καθώς θα έχετε συμβάλει σε αυτό το απόκτημα»⁴.

Πίνακας του 19^{ου} αιώνα με μια «αβιζό».

Υπάρχουν πολλά ερωτήματα γύρω από αυτήν την επιστολή. Είχε όντως λάβει εντολή ο Raoul-Rochette really από τον Γάλλο πρέσβη; Γιατί δεν δώριζε το άγαλμα ο κύριος Alby στην αγαπημένη του πατρίδα αντί να περιμένει να το πουλήσει ακόμα και αν ήταν για ένα «μικρό δη τίμιο» αντίτιμο; Θα καταφέρουν να προσπεράσουν την αυστηρότητα των νόμων που θέσπισε ο βασιλιάς Όθωνας περί της εξαγωγής από τη χώρα έργων τέχνης;

Αφού πείστηκε από αυτό το άκρως «πειστικό» επιχείρημα, η γαλλική κυβέρνηση αποφάσισε να στείλει κάποιους μήνες αργότερα ένα αγγελιαφόρο πλοίο – «μια αβιζό» – για να παραλάβει τη Μούσα. Αλλά προς απογοήτευση των σχολιαστών το καράβι που υποτίθεται ότι θα έφερνε τη Μούσα από τη Σαντορίνη στη Γαλλία διέσχισε τη Μεσόγειο για να επιστρέψει στην Τουλόν... άδειο⁵.

Η Μούσα της Ανάφης στο *L'illustration universelle*, Vol XLII, 1863, Παρίσι, σελ. 262.

⁴ *La France Littéraire*, pages 27-37, issue 25, 1838, Paris.

⁵ *L'illustration universelle*, Vol XLII, σελ. 262, 1863, Παρίσι

Πώς συνέβη αυτό; Γιατί η Μούσα της Ανάφης δεν βρήκε το δρόμο της προς τη Γαλλία με βάση την αρχική ελπίδα και την εγκάρδια αναφορά του αρχαιολόγου Raoul-Roquette; Βρήκα κάποια στοιχεία για τη μοίρα του αγάλματος κρυμμένα σε διάφορες πηγές στα Εθνικά Αρχεία της Γαλλίας στο Σαιντ Ντενί, λίγο πιο έξω από το Παρίσι.

Πιθανότατα, όπως πιθανολογεί ο καθηγητής ιστορίας, Louis Lacroix, το άγαλμα να μη μπορούσε να αποκτηθεί από τη Γαλλία λόγω των αυστηρών ελληνικών νόμων σχετικά με την εξαγωγή αρχαιοτήτων⁶. Παρολαυτά, σε κανένα από τα επίσημα υπουργικά έγγραφα, τα οποία συμβουλευτήκα στο Σαιντ Ντενί, δεν βρήκα ενδείξεις ότι ο ελληνικός νόμος ήταν αυτός που στάθηκε εμπόδιο στην απόκτηση της Μούσας.

Παρεμπιπτόντως έχει ενδιαφέρον ότι ο Lacroix περιγράφει τη Μούσα σαν «να έχει το δικαίωμα να είναι όμορφη αλλά όχι απαραίτητα τόσο όμορφη όσο η Αφροδίτη της Μήλου».

Στο πύρινο άρθρο του στο «*Annales de la société de agriculture*⁷», ο συγγραφέας Jules Roussy φαίνεται να πιστεύει ότι ο ελληνικός νόμος δεν είναι ο κύριος λόγος της αποτυχημένης αυτής απόκτησης. Ο Roussy υποστηρίζει ότι δεν μπορούσε κανείς να επικαλεστεί την ελληνική δικαιοδοσία στη συγκεκριμένη περίπτωση καθώς το άγαλμα ανακαλύφθηκε το 1823, όταν η Ανάφη δεν ήταν ακόμη μέρος του ελληνικού βασιλείου και ο Alby δεν ήταν Έλληνας υπήκοος. Γιατί το νεοσύστατο ελληνικό βασίλειο – αναφέρει ο Roussy – να έχει το δικαίωμα να επικαλεστεί τη

δικαιοδοσία του πάνω σε αυτό το άγαλμα το οποίο αγοράστηκε από έναν ξένο πριν ακόμα η Ανάφη ενταχθεί στην ελληνική επικράτεια; Ο Roussy επιπλέον επιμένει ότι η γαλλική κυβέρνηση δεν προσπάθησε αρκετά για να αποκτήσει αυτό το πολύτιμο άγαλμα. Έχει άραγε δίκιο ο Roussy να υποστηρίζει ότι ο μόνος υπεύθυνος για τη χαμένη αυτή ευκαιρία ήταν η γαλλική αυτοκρατορική διοίκηση; Εκφράζει την έντονη δυσαρέσκειά του που 20 χρόνια μετά την κολακευτική αναφορά του Raoul-Roquette το άγαλμα δεν έχει φτάσει ακόμα στη Γαλλία. Συνεχίζει να επιμένει ότι ο πρόξενος Alby ήταν έτοιμος να πουλήσει το άγαλμα στη Γαλλία με την προϋπόθεση ότι η Μούσα θα είχε της ίδιες τιμές και θα εκτίθονταν μεγαλοπρεπώς όπως η *Αφροδίτη της Μήλου*. Τόσο έντονη ήταν η επιθυμία του Alby να εκτεθεί η Μούσα στο Λούβρο, που, όπως μας αποκαλύπτει, αρνήθηκε ακόμα και μια προσφορά 28,000 λιρών από έναν μυστηριώδη Άγγλο.

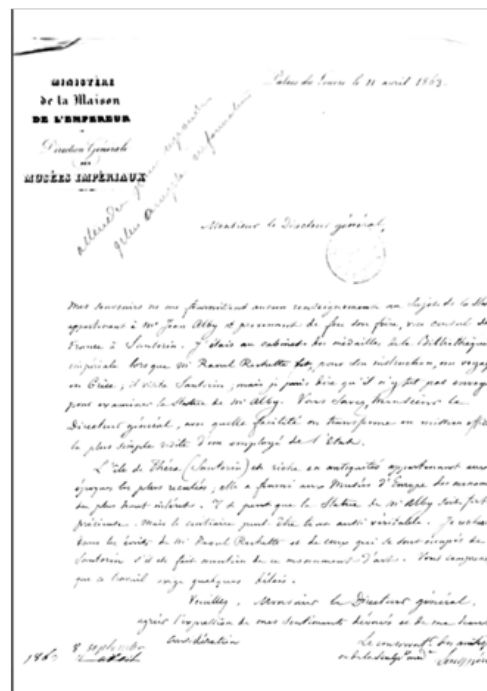
Το μικρό διάστημα μεταξύ 1861 και 1862 η αλληλογραφία εντός της γαλλικής διοίκησης είναι ιδιαίτερα πυκνή με αντιφατικές και συγκεχυμένες πληροφορίες. Ειδικότερα, μια επιστολή της 11^{ης} Φεβρουαρίου 1863, από τον Γάλλο Πρόξeno στη Σαντορίνη στο Υπουργείο Καλών Τεχνών στο Παρίσι ανακοινώνει το θάνατο του πρόξενου Alby τον Οκτώβριο 1862. Αναφέρει επίσης ότι ο Alby ήταν εκείνος που δεν ήθελε να αποχωριστεί το άγαλμα πριν το θάνατό του. Ο αδερφός του είχε σκοπό να το πουλήσει στο Λούβρο λόγω της δεινής οικονομικής του κατάστασης μετανιώνοντας που δεν ήταν στη θέση να το δωρίσει. Δεν αναφέρεται καμία τιμή αλλά το τοπικό προξενείο παρότρυνε το Παρίσι να λάβει σοβαρά υπόψιν του την προσφορά. Ήταν άραγε η επιθυμία του Alby ο λόγος που η γαλλική διοίκηση έχασε την ευκαιρία να αποκτήσει

6 *Iles de la Grèce*, Louis Lacroix, Firmin Didot Frères, Παρίσι, 1853, σελ. 489.

7 *Annales de la société d'agriculture, sciences et arts de la Dordogne*, XXIII, 1861, σελ. 183.

το άγαλμα; Ήθελε όντως να κρατήσει το άγαλμα μέχρι να τον βρει ο θάνατος;

Όστόσο, μάλλον πιο πιθανό είναι ότι ένας από τους επιμελητές του Λούβρου ήταν αυτός που γκρέμισε τις ελπίδες της οικογένειας Alby να δουν ποτέ τη Μούσα να μπαίνει στη συλλογή του Λούβρου. Ένα χειρόγραφο σημείωμα της 11^{ης} Απριλίου 1863 στον Γενικό Διευθυντή των Αυτοκρατορικών Μουσείων ρίχνει περισσότερο φως στην υπόθεση. Σε αυτό το πικρόχολο σημείωμα ο επιμελητής αναφέρει ότι ο Raoul-Rochette δεν εστίασε ποτέ σε επίσημη αποστολή στη Σαντορίνη τη δεκαετία 1830 και ότι έδρασε εξολοκλήρου κατά προσωπική βούληση. Με τα δικά του ξιπασμένα λόγια, «γνωρίζετε, αγαπητέ Γενικό Διευθυντά, πόσο εύκολα μεταμορφώνει κάποιος μια ιδιωτική επίσκεψη ενός κρατικού λειτουργού σε επίσημη αποστολή». Ο επιμελητής συμπληρώνει ότι δεν υπάρχει αξιόπιστη επίσημη πληροφόρηση σχετικά με το άγαλμα και γι' αυτό το λόγο το Λούβρο δεν πρέπει να βιαστεί να το αγοράσει. «Το άγαλμα ενδέχεται να έχει μεγάλη αξία, αλλά μπορεί να ισχύει και το αντίθετο». Η χειρόγραφη απάντηση του Γενικού Διευθυντή δίπλα από το αρχικό σημείωμα αναφέρει «περίμενε πριν απαντήσεις, χρειάζονται περισσότερες πληροφορίες». Αυτό ήταν πιθανώς στην πραγματικότητα το τέλος της Γαλλικής απόπειρας να αγοράσει τη Μούσα και ένα σοβαρό πλήγμα για την ακεραιότητα του Raoul-Rochette και την αναφορά που συνέταξε το 1838.

Χειρόγραφο σημείωμα της 11^{ης} Απριλίου 1863 προς τον Γενικό Διευθυντή των Αυτοκρατορικών Μουσείων. Φωτό: Piergiorgio Pepe από τα Εθνικά Αρχεία στο Σαιντ Ντενί.

Η υπόθεση περιπλέκεται σοβαρά τον Ιούλιο 1863, όταν η Μούσα της Ανάφης ξαφνικά εμφανίζεται στο Παρίσι. Φιλοξενείται στη γειτονιά της Σορβόνης μεταξύ των κήπων του Λουξεμβούργου και του Πάνθεον στον αριθμό 12 της οδού Royer-Collard.

Αυτό το ανακάλυψη σε μια χειρόγραφη επιστολή προς το γαλλικό Υπουργείο Καλών Τεχνών από έναν κύριο ονόματι Antonio Watrignon, κάτοικο της οδού Royer-Collard με τον αριθμό 12. Σύμφωνα με το γράμμα, εντελώς κατά τύχη ο Watrignon άκουσε ότι ένα αρχαίο ελληνικό άγαλμα εκτίθονταν στο ίδιο ξενοδοχείο στο οποίο διέμενε. Το είχε φέρει στο Παρίσι ένας νεαρός Έλληνας, ο ανιψιός του συγχωρεμένου πρόξενου Alby. Η επιστολή επιβεβαίωσε επίσης το γεγονός ότι ο Alby δεν ήθελε να αποχωριστεί το όμορφο άγαλμα πριν το θάνατό του.

Φωτογραφία του Antonio Watrignon του 19^{ου} αιώνα.

Επιπλέον, ο Watrignon παραθέτει την αναφορά του Raoul-Rochette για να επιβεβαιώσει πόσο όμορφο ήταν το άγαλμα. Ακόμα αναφέρει παραπομπές από μερικά περιοδικά της εποχής που είχαν δημοσιεύσει την αναφορά του Raoul-Rochette. Καταλήγει λέγοντας ότι δεν έχει σχεδόν καμία πληροφορία για το άγαλμα, καθώς ο ανιψιός του Alby δεν μιλάει γαλλικά, αλλά γνωρίζει ότι θέλει να πουλήσει τη Μούσα και ότι θα ήταν μεγάλο κρίμα αν αυτό το αριστούργημα δεν αγοραστεί από κάποιο μουσείο της Γαλλίας.

Ποιος είναι ο Antonio Watrignon? Πώς είναι δυνατόν να έχει μάθει κατά τύχη για το άγαλμα αλλά παρολαυτά να είναι σε θέση να κάνει παραπομπές σε δημοσιευμένες αρχαιολογικές αναφορές σχετικά με αυτό; Πώς κατάφερε να βρει αυτές τις παραπομπές από τον ανιψιό του Alby που μιλούσε μόνο ελληνικά; Έψαξα να βρω

περισσότερες πληροφορίες για τον Watrignon και ανακάλυψα ότι ήταν ένας αξιοσέβαστος συγγραφέας και πολιτικός σχολιαστής. Πρόκειται για καθαρή σύμπτωση; Έτυχε να βρίσκεται το ίδιο ξενοδοχείο με το άγαλμα ή το άγαλμα κατέληξε σε αυτή τη διεύθυνση εξαιτίας του; Ποιο είναι το μυστήριο που κρύβεται πίσω από τον αριθμό 12 της οδού Royer-Collard; Επισκέφτηκα πρόσφατα αυτή τη διεύθυνση αλλά δεν βρήκα τίποτε το αξιοσημείωτο.

12, οδός Royer-Collard, F-75003, Παρίσι. Η είσοδος του κτιρίου όπου η Μούσα της Ανάφης βρήκε καταφύγιο για λίγες βδομάδες το 1863 πριν πουληθεί στη ρωσική κυβέρνηση.

Πίσω στην ιστορία μας. Η επιστολή του Watrignon πρέπει να ήταν η αιτία που λίγες μέρες αργότερα, ακόμα στον αριθμό 12 της οδού Royer-Collard, ο κύριος Nieuwerkerke, υψηλόβαθμο στέλεχος στο πολιτιστικό τμήμα της γαλλικής διοίκησης, είδε τη Μούσα. Σύμφωνα με το *L'illustration universelle* ο κύριος Nieuwerkerke αρνήθηκε να αγοράσει το άγαλμα λόγω του

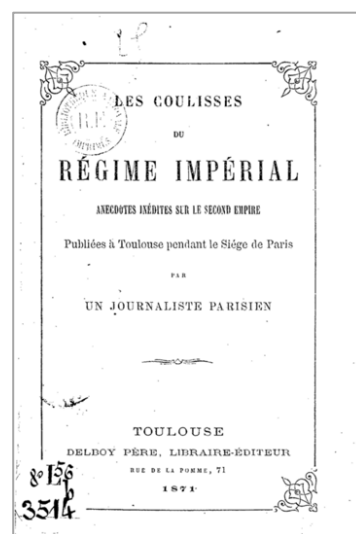
χαμηλού προϋπολογισμού του Λούβρου για νέα αποκτήματα εκείνη την εποχή⁸.

Παρολαυτά, το κλειδί σε αυτό τον γρίφο βρίσκεται στο άρθρο που δημοσιεύτηκε το 1871 από έναν ανώνυμο δημοσιογράφο, «έναν παριζιάνο δημοσιογράφο»⁹. Σε αυτό το άρθρο, που στόχο είχε να διακωμωδήσει το λαϊκισμό της δεύτερης γαλλικής αυτοκρατορίας, ο ανώνυμος δημοσιογράφος κάνει μια έντονη επίθεση στην αδυναμία της γραφειοκρατίας του κύριου Nieuwerkerke και αναφέρει την αδυναμία του να αναγνωρίσει την εγγενή αρχαιολογική αξία της Μούσας ως ξεκάθαρο δείγμα αυτής της της ανικανότητας. Ο αμειλικτος δημοσιογράφος αποκαλύπτει επίσης ότι ο ανιψιός του Alby, ένας άγριος Έλληνας άνδρας, έφερε το άγαλμα στο Παρίσι, θυσιάζοντας χρόνο και χρήμα. Ο πρόξενος είχε όπως φαίνεται δώσει σαφείς οδηγίες στους κληρονόμους του να μεταφέρουν το άγαλμα στο Παρίσι μετά το θάνατό του.

Το άρθρο αναφέρει επίσης ότι αυτός ο ανώνυμος δημοσιογράφος ήταν που έδωσε στο άγαλμα το προσωνύμιο «Μούσα της Ανάφης» ως κοντινός φίλος που ήταν της οικογένειας Alby. Κατηγορεί έντονα τον κύριο Nieuwerkerke ότι δεν χρονολόγησε σωστά το άγαλμα, απέρριψε την αξία του και κάνοντας μια αστεία προσφορά 2,000 φράγκων, όταν μάλιστα η μεταφορά του από τη Σαντορίνη στο Παρίσι είχε ήδη κοστίσει 3,000 φράγκα. Αυτή η απαράδεκτη προσφορά προκάλεσε την οργή του ανιψιού, ενός πραγματικού Έλληνα «στη φυλή και το πνεύμα». Όταν έλαβε αυτή τη χαμηλή προσφορά, ο κληρονόμος του Alby απ'ότι φαίνεται είπε το εξής: «αύριο, θα μεταφέρω το άγαλμα στη λεωφόρο *Boulevard des Italiens*, και με την εκλεκτή παρουσία των Παριζιάνων σας, θα το καταστρέψω με ένα σφυρί, για να

δουν την περιφρόνηση που θα τους έδειχναν οι αρχαίοι μας μάστορες αν μπορούσαν να τους δουν». Ο δημοσιογράφος συνεχίζει λέγοντας ότι με τη βοήθεια λίγων φίλων κατάφερε να σταματήσει αυτό το δραματικό σχέδιο αλλά δεν μπόρεσε να σώσει τον φτωχό Έλληνα που πέθανε από καρδιακή προσβολή 8 μέρες αργότερα, από το θυμό, την απόγνωση και την απάτη που ένωσε από τη Γαλλία.

Ο δημοσιογράφος αποκαλύπτει επίσης ότι καθώς το γεγονός πήρε μεγάλες διαστάσεις στον τοπικό και διεθνή Τύπο δεν ξεπλάγη καθόλου όταν μια μέρα μετά το θάνατο του ανιψιού του Alby ο Τσάρος Αλέξανδρος της Ρωσίας έστειλε τηλεγράφημα στο Παρίσι με μια προσφορά 15,000 φράγκων στους κληρονόμους του Alby που έμεναν στο Παρίσι. Μέσα σε λίγες ώρες η προσφορά είχε γίνει δεκτή και ο Ρώσος Πρέσβης Kiselef έστειλε τη Μούσα από τον αριθμό 12 της οδού Royer-Collard στο Μουσείο Ερμιτάζ στην Αγία Πετρούπολη. Για τον πικραμένο δημοσιογράφο μας η Γαλλική Αυτοκρατορία και οι ανίκανοι κρατικοί λειτουργοί της φέρουν την ευθύνη που ένα τέτοιο αριστούργημα αντί να καταλήξει στο Λούβρο πρόλαβαν και το άρπαξαν οι Ρώσοι.

Les Coulisses du Régime Impérial, Delbois Père, Τουλούζη, 1871.

⁸ L'illustration universelle, Vol XLII, 1863, Παρίσι, σελ. 262.

⁹ Les Coulisses du Régime Impérial, Delbois Père, Τουλούζη, 1871, σελ. 46.

Ποιος είναι αυτός ο ανώνυμος δημοσιογράφος; Είναι μήπως ο Jules Roussy; Είναι ο Antonio Watrignon; Ή μήπως είναι απλά ακόμα ένας στη λίστα με τους μυστηριώδεις Γάλλους που ήταν αποφασισμένοι να δουν τη Μούσα να μετακομίζει στο Παρίσι;

Μέχρι στιγμής δεν έχω βρει κανένα άλλο έγγραφο από την πλευρά της Γαλλίας αλλά βρήκα ένα κείμενο από την επίσημη τεκμηρίωση που διεξήγαγε το Ερμιτάζ και το οποίο κάνει μια τελευταία αναφορά στη Μούσα. Άκρως λακωνικό: «αγοράστηκε στο Παρίσι το 1863¹⁰».

Νιώθω πως υπάρχουν τόσα πολλά ακόμα που δεν έχουμε ανακαλύψει για τη Μούσα. Θα επιστρέψω στους σκονισμένους φακέλους του Σαιντ Ντενί.

Piërgiorgio Pepe, σημειώσεις, Phenomenon 3, 2019.

Η Μούσα της Ανάφης, Μουσείο Ερμιτάζ, Αγία Πετρούπολη. Φωτογραφία από την ιστοσελίδα του μουσείου.

¹⁰ Ermitage Imperial, Musée de sculpture antique, 1865, σελ. 93.